

Ярмарок нових ідей

Ярослав Грушецький

3–7 жовтня у Запоріжжі тривав IV Всеукраїнський фестиваль театрів ляльок «Лялькова веселка», в якому взяли участь дванадцять професійних колективів (директор фестивалю – заслужений працівник культури України А. Колб).

«Вас вітає Пеннівайз!» Ім'я цього кінгівського клоуна, який заманює маленьких діток, виявилось доречним на «Ляльковій веселці». Адже тут було офіційно визначено і зафіксовано новий для України ляльковий тренд. До кола кращих, завдяки поважному дитячо-юнацькому журі, увійшли ляльки Каріни Чепурної з Черкас. «Це єдиний художник, який розуміє, що потрібно дітям», – такого висновку дійшли самі діти, що сперечалися лише з того приводу, якій з її вистав – Дніпровській («Казка зустрічей і розставань») чи Черкаській («Чарівна скрипочка») – віддати першість. Після обговорень прискіпливими та досвідченими студійцями (керівник студії – режисер-постановник Запорізького обласного театру ляльок М. Власова), які й увійшли до журі, розумієш, чого варті апеляції до «дитячого розуміння» (чи «нерозуміння») мистецтва, за якими стоять лише власні уподобання й забобони тих, хто апелює.

Фестиваль заявив про основну тенденцію, що розділила афішу на дві групи вистав. Розпочавшись із прем'єрного в Запорізькому ляльковому «Маленького принца» (який став для театру творчим викликом), продовжився «Букою» кропивничан, що, немов чортик з табакерки, висовує свої ріжки там, де заходить мова про комерційний успіх театру (виставу вже показано тисячі разів). А така мова заходить разом із тезою про примітивізацію художнього вирішення, яка заносить дамклового меча над доцільністю існування державних театрів, адже сьогодні успішно працюють театри приватні, що не потребують дотацій.

Фестиваль відбувся як ярмарок нових ідей, як майданчик, де вирували думки і суперечки, де зіткнулися старі й нові тенденції. У виставах українських режисерів Олександра Куцика («Коза-Дерева», Львів) і Сергія Брижаня («Пан Коцький», Рівне, та «Кіт у чоботях», Херсон) – невичерпна творча фантазія і скрупульозність у розробці сцен, епізодів, найдрібніших дієвих моментів. Власне, за цими ознаками і можна впізнати справжнього майстра. Вистава в Рівному, поставлена в роки шаленого дефіциту української драматургії, вкотре нагадала, що для її деактуалізації умови поки що не настали. Бо ж небагатьом театрам вдається

Сцена з вистави «Чарівна скрипочка» Я. Грушецького. Художник Каріна Чепурна. Черкаський театр ляльок

вирватися із зачарованого кола «накатаних» п'єс. Вистава херсонців не змогла по-доброму «надурити» професіоналів, видаючи виробничо-необхідну стриманість декорацій і акторського вбрання за мистецький «середньовічний аскетизм». Конфлікт між розкішшю і розлогістю сюжету та нестачею виразних засобів дали ефект затягнутості дійства в цілому. На тлі цих вистав «Коза-Дерева» львів'ян виглядала презентаційним шедевром – з танцями і піснями (щоправда, не «вживу»), стилізована під яскраву народну образотворчість. Хоча нестачу сценічної дії легко було сплутати з її надлишком. Тим цінніші зусилля виконавців, які зуміли обійти пастки та створити по-справжньому живі й захопливі образи. До них належить головна героїня у виконанні Ірини Остюк. Вона продемонструвала, що таке акторська харизма, приковуючи увагу глядача від першої до останньої хвилини. Їй дісталась нагорода «Краща жіноча роль». А ще до нагород львів'ян додалися дипломи за «Кращу режисуру» (О. Куцик) та виконавську майстерність (І. Макаришин).

До складу офіційного журі увійшли цього разу представники всіх колективів-учасників, обтяжені званнями актори, художники, режисери, перетворивши таким чином звичайні засідання у своєрідні творчі дискусії з обговорення нагальних мистецьких проблем. Завдяки наближенню членів журі і до реальних щоденних пошуків, і до своїх колективів, робота журі стала більш відкритою і, сподіваємося, плідною.

Деякі вистави були далекими від досконалості, але ті колективи, які подолали психологічний бар'єр і наважилися після довгих років «простою» явити свої здобутки, порадували. Житомиряни можуть пишатися своєю «Язикатою Хвеською». Вистава режисера і художника Андрія Солоняка становить собою наївний і щирий мікс самодіяльності (або несвідомої стилізації під неї) і професійних перлинок. Конструктивні особливості декорацій дали змогу ввести до кола виразних засобів яскраві матеріалізовані метафори, а епізодична роль Економа стала зразковим злиттям таланту актора Руслана Прокопчука і пластичних

«Казка зустрічей і розставань» Г. Махмудова.
Режисер і виконавець головної ролі О. Глумов.
Дніпровський міський театр ляльок

особливостей ляльки. Взагалі, ляльки з «Язикатої Хвеськи» сподобалися офіційному журі найбільше, а сценографія дуже зацікавила журі дитяче.

Вінницький театр ляльок «Золотий ключик», попри всі регалії і попередні нагороди, у «Принцесі-стрибунці» того ж режисера повернувся до своєї давньої традиції доброї ілюстрації. Акторський ансамбль, не переобтяжуючи сценічну дію «другим планом», упорався з маріонеткою і з донесенням тексту до глядачів. Правда, деякі прориви у яскраве лицедійство відчувались у коротеньких «живих» інтермедійних сценках, особливо в манері актора Сергія Бабельчука (приз дитячого журі за майстерне володіння лялькою та диплом за виконавську майстерність від корифеїв). Журі зуміло розгледіти виконавське мистецтво в кожному колективі. У згаданій «Буці» кропивничан нагородили актора М. Борисова (диплом «За кращу епізодичну роль» та диплом колективу «За інтерактивний контакт з глядачем»). У херсонців впадала в око елегантна і точна робота молодого актора М. Животова («Кіт у чоботях»), яка вписалася у роками відпрацьований ансамбль виконавців (диплом «За кращу чоловічу роль»). Особливістю роботи В. Подольця з Рівного (Коцький) стало точне відчуття жанрової специфіки комічної опери. Міцна співоча команда здобула диплом «За кращий співочий акторський ансамбль».

О. Глумов, режисер і виконавець головної ролі в «Казці зустрічей і розставань» з Дніпровського міського театру ляльок намагався вразити навичками міма як дитячу, так і дорослу публіку. Якщо в першому випадку це вдалося, то в другому – ні. Прийом пантоміми протримався рівно п'ять хвилин, а потім наче завис у повітрі, поступившись місцем звичайному «реалістичному театрові», де завданням постановника стало «розкидання» п'єси з шести-семи персонажів на двох акторів. За таким утилітарним завданням загубилися і «зустрічі», і «розставання». Попри те, простір існування акторів, сповнений мовчазних чудернацьких істот, колізії сюжету, небанальний набір персонажів, невідомі щирість і доброта виконавців створили не-

звичну протяжність вистави у часі, зрештою, зачарувавши дитяче журі. В результаті – нагорода «За кращу виставу», а виконавцю – диплом «За кращу чоловічу роль».

Запорізький обласний театр ляльок шляхетно виключив себе з конкурсної програми фестивалю, але їхнього «Маленького принца» варто згадати. Режисер О. Лубенець пішов шляхом прозорості і простоти. Вистава запоріжців вийшла незамуленою, сюжет чітко розкладено «по полицках» з усіма, однак, небезпеками такого прийому, коли актор лишається сам на сам і з текстом, і з публікою. Окрім низки характерних типажів, створених досвідченою трупю, запам'ятався образ Маленького принца, живий нерв молодої акторки С. Волтової, що природно озвучила екзистенційні сентенції Екзюпері. Не встоявши перед спокусою диплома «За виконавську майстерність», журі, крім того, ухвалило нагородити й відомого композитора І. Гайдена «За краще музичне оформлення вистави».

Приватні театри ляльок не вперше з'являються на фестивалях України, і деякі за мистецьким рівнем здатні конкурувати з театрами державними. У Запоріжжі таким прикладом став театр «ПараШут» з Києва. Насичене дійство «Про велику мрію» за Д. Біссетом вмістило новітню драматургію, де персонажі спілкуються із власною уявою по телефону, безліч дотепних лялькових прийомів, які стилістично у чомусь тяжіють до номерів паризьких кабаре, вправну виконавську майстерність і багато справжнього натхнення. Стихія такої творчої свободи, не просто акторської, а саме авторської, бо виконавці вистави є водночас і її креаторами, творцями, імпонують значно більше за консерватизм і скутість. Результат – дипломи «За кращу жіночу роль другого плану» акторці та драматургу В. Топчій та «За кращу виставу» (режисер, виконавець та директор театру – Я. Завгородній).

А от дитяче журі вирішило інакше. Чорно-біла «Чарівна скрипочка» черкашан стала кращою з великим відривом. Завдяки чому? Фриковості ляльок, на якій зосереджує творчу уяву художниця, начебто модній нині? Годі шукати простої відповіді. Усе разом – і відчуття Часу творцями і акторами, і відчуття один одного у порожнечі сцени, і співпраця з її величністю Тишею... А ще – давно забуті елементи: атмосфера, самоіронія, таємниче чарівне світло, темп і ритм... І музика! У ній сплелися Жак Оффенбах з його пекельним галопом, Чарлі Чаплін, треки «ужастиків» і лірика з «Привида опери»... І костюми! І ляльки! І актори! Поталанило акторці М. Ребяковій з її тендітним Равликом – диплом «За виконавську майстерність» – і художниці К. Чепурній – «За кращу сценографію».

І, на завершення, про один тривожний симптом. Майже всі театри, окрім Запорізького, Черкаського і, частково, Львівського, відмовилися від світлової партитури і провели свої вистави на ядучо-білому світлі, чим зробили потужний крок у бік самодіяльно-клубного мистецтва.

Мистецтво не терпить однозначності, не терпить ярликів. Можливо, цей заряд інакшості, проникнення в таїну вдалося цього разу донести черкаським акторам, змусивши усіх на єдиному подиху дивитися їхню «Чарівну скрипочку». Дивитися і слухати велику таїну мистецтва.